

EDITA SPAHIĆ

MIKROTOPONIMIJA JUGOISTOČNOG DIJELA OPĆINE PLAV

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.27.1.09](https://doi.org/10.3986/JZ.27.1.09)

Mikrotoponimija jugovzhodnega dela občine Plav v Črni gori

V prispevku so analizirani mikrotoponimi jugovzhodnega dela občine Plav (Črna gora). Na osnovi intervjuja z informatorjem so zapisani naglasi in narečne oblike toponimov, zatem pa so toponimi analizirani z uporabo klasifikacije, ki upošteva njihovo formalno in semantično ravnino. Izkazana je dosežena stopnja razvoja mikrotoponimov, najbolj zastopane oblike toponimov in nakazana smer njihovega nadaljnjega razvoja.

Ključne besede: Plav, Črna gora, mikrotoponimija, klasifikacija

Microtoponymy in the Southeastern Part of the Municipality of Plav, Montenegro

This article analyzes a collection of microtoponyms in the southeastern part of the Municipality of Plav, Montenegro. Based on an interview with an informant, the accents and dialect forms of toponyms were recorded, and then the toponyms were analyzed by applying a classification that takes into account their formal and semantic features. The level that the microtoponym collection has attained and the most common forms of toponyms are described, as well as directions for further development.

Keywords: Plav, Montenegro, microtoponym collection, classification

1 UVOD

Budući da je, u okviru toponomastike, preporučljivo da se prije iscrpno popisuje građa s područja manjih geografskih cjelina (npr. zaseoci) nego da se obuhvate veće geografske cjeline bez sistematske iscrpnosti (Hadžimejlić 1987: 2), u radu se obrađuje mikrotoponimija jugoistočnog dijela općine Plav. Istraživano područje obuhvata urbano jezgro i jugoistočni dio plavske općine, do granice sa Albanijom, gdje je lokalno stanovništvo tokom 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća izlazilo na katune ispod planine Bogičevice.

Tokom ovih aktivnosti izgrađen je vrlo živopisan mikrotoponomastikon, dijelom na starom, predslavenskom toponomastikonu, zatim slavenskom srednjovjekovnom toponomastikonu na koji se naslonio toponomastikon iz perioda osmanlijske uprave. Kao kontaktna zona sa Albanijom ovo područje sadrži i toponime porijeklom iz albanskog jezika. Budući da ovom mikrotoponomastikonu, odnosno njegovom većem dijelu, prijete nestanak zbog prestanka privrednih aktivnosti koje su ga, većim dijelom, i obrazovale, koristimo priliku da ga zabilježimo.

Također se nastoji ukazati na potrebu imenovanja toponima onako kako ih izgovara stanovništvo tog kraja da bi dobili svoju potpunu lingvističku i upotrebnu vrijednost jer su toponimi uvijek građeni od dijalekatske materije, odakle uzimaju fonetske, morfološke i sintaksičke elemente (Hadžimejlić 1987: 5).

U ovom radu se također nastoji dati doprinos poznavanju i očuvanju narodnih govora koji, nažalost, izumiru pod pritiskom standardnog jezika.

1.1 Lingvistička interpretacija mikrotoponomastikona

Govor Plava je, u okviru štokavskog narječja, uvršten u zetsko-sjениčki dijalekt (Ivić 2001: 209), u novije vrijeme, u stare štokavske zetsko-južnosandžačke govore (Jahić – Halilović – Palić 2000: 31). Osobnosti govora Plava u odnosu na susjedne gornjovasojevičke govore naglašava i Džogović (2009). Govor Plava uvršten je i u jugoistočnu skupinu crnogorskih govora (Čirgić 2011: 71).

Vokalni sistem. Pored standardnog vokalnog sistema, u ovom govoru, što je zabilježeno i u mikrotoponomastikonu, postoji poluglasnik a^e (e^a). Praslavenski glas $\check{e}$ je dvosložan.

Konsonantski sistem. Pojavljuje se desonorizacija suglasnika u medijalnoj poziciji, njihov slab izgovor i gubljenje. Desonorizacija je prisutna i u finalnoj poziciji kao i uprošćavanje grupe $-st > s$ u finalnoj poziciji. Česta je pojava sekundarnog h u inicijalnoj poziciji gdje je i inače ovaj glas stabilan. Suglasnik h u medijalnoj poziciji je podložan slabljenju i gubljenju, ali se nikad ne mijenja drugim suglasnicima. U finalnoj poziciji je ovaj suglasnik u toponomastikonu uglavnom stabilan. Sonant l je vrlo nestabilan ispred vokala prednjeg reda u ovom govoru, pa i u toponomastikonu, i uglavnom alternira na dva načina, $l \sim \acute{l}$ i $l \sim \text{ʔ}$. Smatra se da su alternacije $l \sim \acute{l}$ i $l \sim \text{ʔ}$ posljedica jezika u kontaktu (Džogović 2009: 10). Ispred drugih samoglasnika sonant je uglavnom stabilan, ali može alternirati u $\acute{l}$ (kao u toponimu $\acute{L}\acute{u}\acute{c}a$). Sonant j je također nestabilan. Pojavljuje se u intervokalnoj poziciji u toponimu $D\acute{j}j\acute{o}$, da popuni hijat, a gubi se u toponimu $P\acute{a}^e\acute{s}\acute{i}$ $v\acute{i}^h$. U toponimu $\acute{S}em\acute{e}nske$ $\acute{l}\acute{u}ke$ njegovo gubljenje otežava prozirnost prvog člana toponima ($\acute{S}em\acute{e}nsk\acute{e} < s\acute{e}jmenin$). Pojavljuje se i metateza ($M\acute{a}\acute{s}\acute{n}ica$, $V\acute{o}\acute{n}\acute{o}$ $S\acute{e}lo$ / $V\acute{o}j\acute{n}\acute{o}$ $S\acute{e}lo$, $\acute{S}em\acute{e}nsk\acute{e}$ $\acute{l}\acute{u}ke$, $\acute{S}ark\acute{i}nov\acute{i}\acute{c}a$ $L\acute{a}t\acute{e}^ak$). Jekavsko jotovanje je gotovo dosljedno. Primjećuje se izostajanje sibilizacije u toponimu $Tem\acute{n}\acute{a}ki$, a u govoru se može čuti i $Karad\acute{a}ki$. Alternacija $p \sim f$ u toponimu $Kofil\acute{a}\acute{c}a$ je također indikativna (postoji i toponim $Firi\acute{s}ta$ sa alternacijom $v \sim f$ koji nije uvršten u mikrotoponomastikon jer ga informator nije prepoznao).

Akcentatski sistem. U toponomastikonu Plava zastupljen je četveroakcentatski sistem. Zabilježeno je i staro prenošenje akcenta na proklitike ($\acute{i}za$ $Dij\acute{e}l\acute{a}$, $\acute{u}z$ $Dij\acute{e}l\acute{o}$, $\acute{u}$ $Dij\acute{o}$). Pojavljuju se predakcentatske i postakcentatske dužine. Silazni akcenti nisu vezani za prvi slog, naprotiv, često su na posljednjem slogu ako je zatvoren. Prezimena kao članovi sintagme uglavnom zadržavaju akcent samog prezimena. U pojedinim toponimima izgubila se druga genitivna dužina ili ih uopće nema.

Morfološke osobine. Toponime konstituiraju imenice i pridjevi, pa, u tom okviru, uočene su sljedeće morfološke osobine. Broj kao gramatička kategorija kod nekih toponima ima razlikovnu funkciju, Glavica (u Dreškovića Mahali) i Glavice (naselje na ulazu u Plav). Često ojkonom izveden od patronima u nominativu ima akuzativni nastavak -e kao i toponimi formirani od apelativa u pluralu. Toponimi u akuzativu su često indeklinabilni (Pöдове, Strùgova). Imenice koje označavaju prezimena u genitivu plurala diferenciraju toponim. Antroponimski elementi u vidu prisvojnih pridjeva u toponimima komponirane forme se javljaju češće sa sufiksom -ov nego -in.

2 METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I PRIMIJENJENI PODACI

Toponomastikon je ekscerpiran sa geografskih karata list Priština (Konrad – Erben 1916) i list Novi Pazar (Novi Pazar 1916) i sa karte istraživanog područja (Cvijić 1914). Popis je provjeren traženjem dijalekatskih oblika u razgovoru sa informatorom (Zada Drešković, rođ. Baković, u Plavu 1938. godine). Razgovor je realiziran u periodu 11. 5. do 1. 11. 2019. god. u ukupnom trajanju od oko 350 minuta (oko 6 sati). U toponomastikon su uvršteni samo toponimi poznati informatoru i koje je posjećivao i posjećuje tokom života. Informatoru je pročitana toponim, koji je potom on izgovorio i objasnio.

Etimološka istraživanja toponima su prilagođena metodologiji kojom se služio Vujičić (a koju je preuzeo od Tolstoja 1969): „od savremenog dijalekatskog geografskog termina ka historijskom, od geografskog termina ka toponimu“ (Vujičić 1982: 195) uglavnom prema Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika Petra Skoka (1971–1974). U radu su korišteni samo rezultati ovog opsežnog istraživanja.

Toponimi su klasificirani prema klasifikaciji koju je predložila J. Hadžimejlić (1987: 92–128) kroz koju se pregledno može pratiti razvoj toponima i odrediti dostignuti nivo razvoja ovog mikrotoponomastikona.

Interpretacija je osnovana na formuli $T = I + d$, gdje T predstavlja toponim, a I i d predstavljaju njegove formante, I identifikatora, topoosnovu, a d diferencijatora, topoformante odnosno člana toponomastičke sintagme. Toponomastikon se dijeli u grupe na osnovu osam formula, četiri koje se odnose na formalni plan toponima i četiri koje se odnose na unutrašnji, semantički plan toponima.

U odnosu na formalni plan, toponomastikon se dijeli na slobodne i komponirane forme po organizaciji topoformacije. Slobodna forma ima formulu $S = O + a$, gdje S označava slobodnu formu toponima, O njegovu topoosnovu, a oznaka a su topoformanti, ovdje općeleksički afiksi. Po karakteru topoformacije koja se osniva na razvojnim fazama toponima, slobodne forme se dijele na primarne likove (formula $S1 = O + \emptyset$) i sekundarne likove (formula $S2 = O + a$).

Komponirana forma ima formulu $K = z + A$, gdje K označava komponiranu formu, A označava apelativ, a oznaka z ukazuje na atribut ili imenicu u padežu.

Oznaka *z* može ukazivati i na sintagme, ali u istraživanom toponomastikonu nema takvih toponima. Po karakteru topoformacije koja se osniva na razvojnim fazama toponima, komponirane forme se dijele na primarne likove (formula $K1 = A + z$) i sekundarne likove (formula $K2 = z + A$).

Na semantičkom planu toponima razlikuje se direktna i indirektna nominacija. Indirektna nominacija zahtijeva prisustvo posrednika koji pomjera ili mijenja leksičko značenje: metafora (asocijacija po sličnosti), metonimija (asocijacija po susjedstvu) i gubljenje prvobitnog značenja apelativa. Na semantičkom planu toponima na osnovu motiva nominacije razlikuju se motivi koji proizilaze iz same prirode denotata (identifikacija i kvalifikacija) ili su to motivi koji se nalaze izvan denotata (lokalizacija i relacija). Treći kriterij za semantički plan toponima je dotoponomastički sadržaj, dakle, može se razmatrati jedno ili više semantičkih polja toponima, ovisno o potrebi.

3 REZULTATI I DISKUSIJA

Navedenom naučnoistraživačkom metodologijom analizirani toponimi su, primjenom adekvatnih formula, klasificirani prema formi i značenju, odnosno izvršena je toponomastička interpretacija mikrotoponomastikona sa ova dva aspekta.

Slobodne forme. Primarni direktni tip. Ova vrsta toponima se smatra polaznim tipom u procesu nastanka toponima. Postoji samo topoosnova, ali ne i topoformant. Topoosnova je termin, geografski, poljoprivredni ili administrativni. Samo direktna toponimizacija može imati termin u svom sastavu u njegovom osnovnom značenju. Iako se predviđa gubljenje većine ovih toponima zbog njihove homonimije sa terminima (Hadžimešlić 1987: 40), u ovom toponomastikonu oronim *Hrît / Hrîd*¹ kojim se označava planina iznad Plava je vrlo stabilan. Stabilan je i ojkonom *Metëh* kojim se ovo selo naziva još od 13. st. a kao termin označava crkveni posjed ili oronim *Zábel* koji kao termin znači zabran u korist manastira. Oblik ovih toponima se bilježi formulom $S1A = O + \emptyset$ kojom su obuhvaćeni toponimi nastali od geografskih termina (*Ćulûntra*, *Dîjo*, *Glavîca*, *Hrît / Hrîd*¹, *Hft*, *Krčevîna*, *Ĺîm / Ĺîm*, *Ōsòje*, *Prêslapa*, *Studéna^c*), poljoprivrednih termina (*Bačîja*, *Prekûtnîca*) i administrativnih termina (*Bêgle^ak*, *Čâršîja*, *Ekônômîja*, *Metëh*, *Meterîs*, *Karâûla*, *Prîâvor*, *Splâf*, *Šehër*, *Zábel*).

Slobodne forme. Primarni indirektni tip. Ova grupa toponima se razlikuje od prethodne na semantičkom planu, odnosno kod ovih toponima postoji posrednik između apelativa i toponima. U kvalifikacijskom tipu ovih toponima posredništvo se bazira na metafori, a u relacijskom tipu na metonimiji, a obuhvaćeni su formulom $S1B = O + \emptyset$, dakle, dijele se na kvalifikacijski tip (*Đòla*, *Ĺûca*, *Mäslo*, *Pläv^f / Plâf*, *Stära^c*, *Střmec*, *Visîtor* i relacijski tip: *Jâbuka*, *Jòša*, *Karadâk*, *Klêča*, *Skîc*).

Slobodne forme. Sekundarni direktni tip. Ova grupa toponima je razvijena na formalnom planu što se vidi u formi diferencijatora iz njihove formule

S2C = O + a. U ovoj podjeli u obzir su uzeti samo sufiksi, dok prefiksi i prefiksno-sufiksni toponimi spadaju u indirektnu toponimizaciju. Sufiksi se smatraju praznim u semantičkom smislu, iako i u ovom toponomastikonu pojedini sufiksi dopunjuju značenje topoosnove. Ipak, semantičko značenje nosi identifikator. U semantičkom smislu, oni su identični primarnom direktnom tipu, sa razlikom u tome da i apelativi, osim termina, mogu biti u topoosnovi. Ovdje su dati u opozicijama prema primarnom direktnom tipu, pa čine skupine tvorbenog i morfološkog opozita.

Toponimi koji čine tvorbeni opozit dati su pregledno po vrsti sufiksa:

-ica: *Glavice, Ješenica, Livadica, Őrnice*; -ina: *Racina, Tršlěvine*; -ište: *Jagăčarište, Jěčmišta*; -ača: *Mrkovăča*; -ze: *Böbeze*; -je: *Javörje*.

Toponimi koji čine morfološki opozit su samo u pluralu: *Bäre, Bärice, Börovi, Čete, Gradine, Hrűpe, Jära, Kömovi, Lökve, Lömovi, Lúke, Pjěskovi, Pláne, Pólá / Pólá, Tocíla, Vála*.

Slobodne forme. Sekundarni indirektni tip. Ovaj tip toponima razlikuje se od prethodnog ne po morfološkom obliku koji je isti što je vidljivo iz formule, već po načinu toponimizacije i vrijednosti članova. On obuhvata nazive prefiksalnog, sufiksalnog i prefiksno-sufiksalnog tipa i određen je formulom S2D = O + a.

Prefiksalni tip. U ovom tipu toponima semantičko obilježje nosi prefiks, pa je izvedena formula S2D1 = p + O. U istraživanom mikrotoponomastikonu su evidentirana dva prefiksa, pod- i za-, kojima su formirani toponimi *Pödbare* i *Závřš / Závřš*.

Sufiksni tip. U ovoj grupi toponima identifikator su toponimske osnove općih imenica, osnove dobijene poimeničenjem pridjeva ili glagola i antroponimske osnove koji su, zapravo, posrednici u značenju, a obuhvaćeni su formulom S2D2 = O + s. Dalje se dijele prema vrsti posrednika na kvalifikacijski i relacijski tip.

Kvalifikacijski tip može ukazivati na vizuelna obilježja: *Bjelaje, Jásla, Koríta, Mășnica, Osrětke, Plöčice, Pöдове, Rávništa, Samári, Stüblövi, Šiljkáci, Temňaki, Tepsijica*; kvalitativno svojstvo: *Palěvine, Solíla, Strugöva, Žěžnice*; indikativno svojstvo: *Grootřivica, Horolěac, Kätuňšta, Kofilăča, Kopílan, Krivăče, Pazarište, Prokletije, Prskalo, Trěskavice*.

Relacijski tip se dijeli, ovisno o posredniku, na toponime sa antropoelementom, zanimanjem kao elementom, zookomponentom ili drugim objektom kao topoosnovom. U odnosu na Hadžimejlić (1987) koja u istraživanom toponomastikonu nije imala ojkonime izvedene od patronima, pa ih nije ni razmatrala, u ovom radu takvi toponimi postoje i stavljeni su u ovu grupu jer u sebi sadrže antropoelement sa sufiksom:

- toponimi sa antropoelementom u topoosnovi: *Bogičevica, Brězovice, Bűdovice, Bűretăș, Čăkor, Dűrděvica, Kűmanice, Mehovăča, Mílě, Romovăča, Bogűjice, Dűriće, Hăkăne, Höte, Hrănkoviće, Mărtinovići, Nökšice, Pěpice, Săvići*;
- toponimi sa zanimanjem kao elementom u topoosnovi: *Ribărka, Ribăre*;
- toponimi sa zookomponentom u topoosnovi: *Bivolăk, Komorăča, Košütica, Vučkáci*;
- toponimi sa drugim objektom kao komponentom u topoosnovi: *Műrina, Vărdište, Zăvoje, Zăvojica*.

Komponirane forme. U ovoj formi, identifikator više nema presudni semantički značaj jer diferencijator preuzima tu funkciju što je opisano formulom $K = z + A$.

Komponirane forme. Primarni direktni tip. U ovom tipu toponima diferencijator je u postpoziciji što je vidljivo iz formule $K1 = A + z$. Također, on nosi značenje jer je identifikator zapravo termin. U ovom istraživanju ne postoje prijedložni diferencijatori, samo toponimi sa adjektivnim diferencijatorom čija formula je $K1A2 = A + a$: *Grōpa Memīna, Stāje Drēškove* kao i toponimi sa imenicom u padežu kao diferencijatorom formule $K1A3 = A + i_2$: *Čēsma Zajebāje, Stānovi Mulaħākovīća, Stānovi Pūpovića, Va^akā^evi Bakōvīća^e, Zāvojica Mēlkovića^e*. Iako Hadžimejlić (1987) navodi zapažanje da ova i prethodna formula nisu produktivne u građenju toponima u slučaju toponomastikona koji je ona istraživala kao ni u drugim toponomastikonima, u ovom toponomastikonu se formula $K1A3 = A + i_2$ pokazala kao produktivna.

Komponirane forme. Primarni indirektni tip. U ovu skupinu toponima spada samo jedan toponim istraživanog toponomastikona: *Korōmani hōtski* gdje je značenje identifikatora postignuto indirektnim putem, dok je diferencijator relacijskog tipa. Može se opisati formulom $K1B3 = A + a$.

Komponirane forme. Sekundarni direktni tip. U ovaj tip toponima ulaze svi toponimi koji imaju diferencijator na prvom mjestu po formuli $K2 = z + A$. Ovdje je diferencijator onaj koji nosi značenje, ali sa ulogom posrednika. Identifikatoru je značenje potpuno suženo, odnosno, svedeno na termin. Dalje je primarna formula razvijena ovisno o obliku identifikatora. Ovdje je zastupljena formula $K2C1 = a + A$ na osnovu koje se zaključuje da u ovaj tip toponima ulaze toponimi sa adjektivom na mjestu identifikatora. Ovisno o posredničkoj ulozi diferencijatora toponime ove grupe dijelimo na kvalifikacijski i relacijski tip.

Kvalifikacijski tip. Adjektivi u ovom tipu toponima ukazuju na vizuelno obilježje: *Bījelī křš, Crnī křš, Crvėnī křš, Lījepā lūka, Rāvna nīva, Rāvni křš*; kvalitativno svojstvo: *Kamenītā livāda, Lėdnī izvōri, Őštrī křš, Stārā džamīja, Sūhā gōra*; dimenziono obilježje: *Dūge^ačkī lās, Krātkī lās, Mālō Sėlo, Velīkā grōpa*.

Relacijski tip. Adjektivi u ovom tipu toponima ukazuju na odnos toponima sa okolinom, pa mogu:

- sadržavati antropokomponentu kao diferencijator: *Dīnova kōsa, Dūrđėv dō, Grgōvlās, Halīmīn lās, Husōv lās, Mahmūtova livāda, Mēmīna plānina, Přšōv křš, Pūlkōv vřh, Ramāzova lūga, Rėdžīn křš, Redžōv dō, Redžōva čēsma, Ruvīnā čēsma, Sāvino kamėnīē, Selīmīna čēsma, Smālōv lās, Šābōva glāva, Šarōvski katūn, Šėcōva čēsma, Vōhō Sėlo / Vōjnō Sėlo, Vujkōv křš / Vūjkōv křš, Zāmōv lās*;
- diferencijatorom ukazivati na društveno-historijske faktore: *Bābīn potōk, Bābīna gōra, Bābīno pōle, Dāždārev potōk, Dėdīna bāra, Đevōjačkī kāmėn, Đevōjačkī křš, Đevōjačkī potōk, Džīnova vōda, Hōdžīn rāveⁿ, Muslimānskō grōblje, Šemėnskē lūke, Sřpskō grōblje / Sřpskō grōblje, Zādrūžnē livāde*;
- biti zoonimski motivirani: *Mėčkīna hrūpa, Pā^ašī vřh, Pčėlīn křš*;
- imati drugi objekt kao komponentu diferencijatora: *Babinopōlskā rijeka / rijeka, Brėžovičkō pōle, Čūkorskī potōk, Đūreskī Katūn, Đūričkā rijeka / rijeka, Hōtskā rijeka / rijeka, Hrītskā*

rijeka / rijeka, Hriškō jězero, Järskā rijeka / rijeka, Komoräčkā rijeka / rijeka, Ĺimskī mōs, Metěškā rijeka / rijeka, Pěčkā putäča, Pěpičkā rijeka / rijeka, Plävskō / Pläfskō jězero, Stärčev potòk, Voňošělskī katùn, Vragonòškī potòk.

Sekundarni direktni tip relacijskog podtipa može imati imenicu u padežu na prvom mjestu sintagme što je opisano formulom $K2C2 = i_2 + A$: *Bajròvīca^e čùke, Bajròvīca^e Katùn, Bakòvīca^e Katùn, Drěškovića Mahàla, Ferätovičā Katùn / Fehràtovičā Katùn, Hūkmīca lāze, Ĺbrića rāveⁿ, Jaesāvīca kùla, Jélića Katùn, Jélića Ĺivāde, Kā^endīca Mahàla, Lukòvīca Mahàla, Māčkīca lās, Markišīca potòk, Mělkovića^e vođenīca, Mūsića Ĺivāde, Redžemätovića Katùn, Redžěpagīca kùla, Srdānovīca Mahàla, Tūrkovića^e Gradīne, Zěkīca rāveⁿ.*

Komponirane forme. Sekundarni indirektni tip. U ovu grupu toponima spadaju najsoženije semantičke strukture, toponomastičke metafore jer u semantičkom oblikovanju učestvuju i identifikator i diferencijator preko posrednika. Također u ovom toponomastikonu su se pojavili toponimi Bjeluha, Mišolovci i Vragonos koji se također mogu smatrati toponomastičkim metaforama čiji je oblik prvobitno bio sintagma, a značenjski odgovaraju ovoj grupi toponima. Ovi toponimi se mogu, bez narušavanja sistema, uvrstiti u klasifikaciju. Toponimi su obuhvaćeni formulom $K2D1 = a + A$. U ovisnosti o posredniku dijele se na kvalifikacijski tip: *Džeheněmskā vrāta, Pūstā vrāta, Rūdō Pòlje i Studěnā bāra* i relacijski tip: *Kònskī obòr i Vragonòs.*

Još jedna podgrupa sekundarnog indirektnog tipa je kvalifikacijsko-relacijski tip gdje toponim ima identifikator koji ima posrednika metonimijskog karaktera ili je već oformljen proprij prenesen na ovu funkciju. Ova podgrupa je također obuhvaćena formulom $K2CD1 = a + A$. U ovoj podgrupi kvalifikacijsko-relacijskog tipa toponima je naznačeno da su svi toponimi u paru i u prostornom odnosu prema toponimu koji im je u osnovi. Dakle, u ovu podgrupu spadaju toponimi: *Děsnī Metěh i Ĺijévī Metěh.*

Toponimi *Górñā Rženica, Hāsòva Bogičevica* i *Ferätovičā Horolě^ac / Fehràtovičā Horolě^ac*, imaju već oformljen proprij na mjestu identifikatora, pa prema tome, spadaju u ovu grupu toponima. Međutim, u ovom toponomastikonu ne postoji naselje Donja Rženica, a u popisu iz 1485. godine navodi se Rženica što je ubicirano kao današnja Gornja Rženica (Loma 2013: 190). Dakle, identifikator orijentacionog tipa je izgubio prvobitno, orijentaciono značenje, pa je ovaj toponim toponomastička metafora. Toponim *Hāsòva Bogičevica* na mjestu identifikatora ima adjektiv sa antroponimom u topoosnovi što ipak ukazuje na relacijski tip toponima, ali formalno je obuhvaćen formulom $K2CD1 = a + A$. Toponim *Ferätovičā Horolě^ac / Fehràtovičā Horolě^ac* na mjestu identifikatora ima imenicu (patronim u genitivu) u topoosnovi što također ukazuje na relacijski tip toponima i formalno je obuhvaćen formulom $K2D2 = i_2 + A$.

U drugoj podgrupi kvalifikacijsko-relacijskog tipa toponima je naznačeno da su toponimi ove podgrupe oformljeni sa dvije imenice u nominativu za koje se ne može utvrditi koja je od njih identifikator, a koja diferencijator. Iako se u radu

J. Hadžimejlić predlaže i formula $K1A3 = A + i_1$, ona bi, u slučaju toponima nađenom u ovom mikrotoponomastikonu *Mišolōvci*, bila neadekvatna jer, u odnosu na svoj semantički plan, toponim nikako ne bi mogao biti uvršten u primarni direktni tip, već u sekundarni indirektni tip, dakle, $K2D2 = i_1 + A$.

U sekundarnom indirektnom tipu formulom $K2D2 = i_2 + A$ za relacijsko-kvalifikacijski tip obuhvaćen je toponim *Šarkīnovīca Lāte^ak*.

Formulom $K2D3 = a + \emptyset$ koja obuhvata toponime sa elizijom gdje identifikator odsustvuje, a diferencijator preuzima semantičku funkciju su obuhvaćeni toponimi: *Bjelūha*, *Dubòkī*, *VeĀkā*, *Vīšnevo* (ovi toponimi su kvalifikacijskog tipa) i *Bōncōva*, *Šehōvīca*, *Šōškīca* (toponimi su relacijskog tipa).

Istraživani korpus je izabran po kriterijima datim u tabeli 1.

Tabela 1: Prijegled toponima po prozirnosti

Prozirnost toponima	Broj toponima
Prozirni toponimi	241
Neprozirni toponimi	2
Ukupno	243

Od 243 toponima dva su neprozirna (*Klĕntāš / Klĕntāš*, *Žioci / Ōžioci*) i nisu uvrštena u klasifikaciju. Preostalih 241 su uvršteni u tabelu 2, ovisno o formuli kojoj podliježu.

Tabela 2: Prijegled toponima po formulama

	Formula toponima	Broj toponima	Zastupljenost toponima
1	$S1A = O + \emptyset$	22	9 %
2	$S1B = O + \emptyset$	12	5 %
3	$S2C = O + a$	27	11 %
4	$S2D1 = p + O$	2	1 %
5	$S2D2 = O + s$	56	23 %
6	$K1A2 = A + a$	2	1 %
7	$K1A3 = A + i_2$	5	2 %
8	$K1B3 = A + a$	1	0, 5 %
9	$K2C1 = a + A$	73	30 %
10	$K2C2 = i_2 + A$	21	9 %
11	$K2D1 = a + A$	10	4 %
12	$K2D2 = i_1 + A$	1	1, 5 %
	$K2D2 = i_2 + A$	2	
13	$K2D3 = a + \emptyset$	7	3 %
	Ukupno	241	100 %

Slobodne i komponirane forme su gotovo podjednako zastupljene u istraživanom toponomastikonu. Visok procenat komponiranih formi može ukazivati na dalji razvoj toponomastikona, budući da komponirane forme nisu najekonomičniji oblik toponima.

Iz tabelarnog i grafičkog prikaza zaključuje se da je najproduktivnija formula $K2C1 = a + A$, koja pripada komponiranim formama, sekundarnom direktnom tipu koji obuhvata kvalifikacijski i relacijski tip. U ovaj tip toponima ulaze toponimi sa adjektivom na mjestu diferencijatora, dakle, o adjektivu ovisi individualizacija denotata kojeg označava A. Denotacija osnovnog apelativa je potpuno sužena i identifikaciju možemo smatrati neobilježnim elementom, a funkcija određivanja posebnog svojstva denotata postaje najvažnija. Posebno svojstvo denotata se ističe njegovim opisom (vizuelna, kvalitativna, orijentaciona, dimenziona, kvantitativna svojstva) ili njegovim odnosom prema ljudima, društveno-historijskim faktorima, životinjskom i biljnom svijetu. Produktivnost ove formule pokazuju i istraživanja u radu J. Hadžimejić (1987).

Također je produktivna formula $S2D2 = O + s$, koja pripada sekundarnom indirektnom sufiksalmom tipu gdje je diferencijator sufiks, a identifikatori su opće imenice, poimeničeni pridjevi i glagolske osnove kao i antroponimski elementi, jedino mogući u ovoj grupi toponima kada je u pitanju slobodna forma toponima. U ovom tipu toponima sufiks odmiče toponim od proprija. Kvalifikacijski tip daje vizuelne, kvalitativne i indikativne osobine, a relacijski tip sadrži antroponimsku komponentu, zanimanje kao komponentu, zoonimsku i fitonimsku komponentu i drugi objekt kao komponentu (deapelativni i deproprijativni).

Dvije navedene formule obuhvataju i najviše toponima zbog njihovih antroponimskih komponenti što ukazuje na važnost tog aspekta života za ovu zajednicu. Tome doprinosi i produktivna formula $K1A3 = A + i_2$, koja kao diferencijator ima upravo antroponimsku komponentu.

Velik broj toponima sekundarnih likova, ali direktnog tipa ukazuje na mikrotoponomastikon koji se upravo stabilizirao i počeo graditi toponomastičke metafore. Na to ukazuju i činjenice da ne postoje toponimi formule $K1A1 = A + p$ (komponirane forme, primarni direktni tip), gdje je p prijedložni diferencijator, što je osobina nerazvijenih mikrotoponomastikona, odnosno onih u razvoju; kao ni toponimi koji spadaju u komponirane forme, primarni indirektni tip, sa formulama $K1B1 = \emptyset + p$ (koji spadaju u najstarije tvorbene obrasce) i $K1B2 = A + p$. Visoka procentualna zastupljenost sekundarnih likova ukazuje na razvijenost istraživanog toponomastikona na formalnom, a posebno na semantičkom planu. Visoka zastupljenost direktnih tipova može ukazati na dalji razvoj toponomastikona: apelativi koji, u direktnom tipu, bez posrednika učestvuju u formiranju toponima bi se mogli dalje razvijati, odnosno, usložnjavati.

4 ZAKLJUČCI

Na osnovu rezultata provedenih istraživanja u ovom radu može se zaključiti sljedeće:

Od 22 toponima primarnog direktnog tipa slobodne forme, dakle, od toponima kojima su u topoosnovi termini, 10 se navodi u srednjovjekovnim manastirskim hrisovuljama: Dĭjo, Glavĭca, Hrĭt / Hrĭd', Hĭt, Ĺĭm / Lĭm, Prĕslapa, Studĕna'c, Metĕh, Prĭavor i ZabeĹ, što pokazuje njihovu stabilnost uprkos motivaciji.

Najviše su zastupljeni toponimi formule $K2C1 = a + A$, sa 30 % upravo zbog visoke zastupljenosti antropokomponente u topoosnovama ove grupe toponima.

Može se potvrditi konstatacija iznesena u radu J. Hadžimejlić da su toponimi formule $S1B = O + \emptyset$ najmanje zastupljeni budući da su i u ovom istraživanju među manje zastupljenim sa 5 %, kao i toponimi formule $S2D1 = p + O$, u ovom istraživanju među manje zastupljenim sa 1 %, te konstatacija da su toponimi formule $S2D2 = O + s$ visoko zastupljeni, kao ekonomski najpogodniji oblik, u ovom istraživanju na drugom mjestu po zastupljenosti (23 %).

Za toponime koji se svrstavaju u kombinirane forme, primarni direktni tip, nazivi sa adjektivnim diferencijatorom, formula $K1A2 = A + a$, i imenicom u padežu kao diferencijatorom $K1A3 = A + i_2$, u prvom slučaju može se potvrditi neproduktivnost (1 %), ali već u drugom slučaju se bilježi pet toponima (2 %) zbog učešća antropokomponente u topoosnovama ove grupe toponima.

U okviru formule $S2D2 = O + s$ u podgrupi relacijskog tipa, dodati su ojkonimi izvedeni sufiksima -i i -e iz patronima jer u topoosnovi nose antropoelement kao posrednika. Takvih toponima nije bilo u istraživanju J. Hadžimejlić (1987).

U okviru grupe toponima kombiniranih formi sekundarnog direktnog tipa obuhvaćenih formulom $K2C1 = a + A$, u okviru relacijskog tipa dodan je i drugi objekt kao komponenta, u ovom slučaju su to deproprijativni nazivi. Takvih toponima nije bilo u istraživanju J. Hadžimejlić (1987).

Visok procentualni udio antropokomponente u topoosnovama toponima istraživnog mikrotoponomastikona ukazuje na važnost ovog aspekta života za društvenu zajednicu koja ga je izgradila.

Velik broj toponima sekundarnih formi, ali direktnog tipa ukazuje na mikrotoponomastikon koji se upravo stabilizirao i počeo graditi toponomastičke metafore kojih ima osam. U prilog uslozňjavanju toponomastikona ističe se i broj elipsastih toponima kojih je sedam, te gubljenje genitivnih dužina u toponimima kombiniranih formi sa patronimima u topoosnovi. Također se izdvaja toponim Grgōvlās (uporedi Vragonōs) koji ukazuje na jedan od mogućih pravaca daljeg uslozňjavanja toponomastikona.

Činjenice da ne postoje toponimi formule $K1A1 = A + p$, gdje je p prijedložni diferencijator, što je osobina nerazvijenih mikrotoponomastikona, odnosno onih u razvoju, kao ni toponimi formule $K1C1 = \emptyset + p$ koji spadaju u najstarije tvorbene obrasce, i toponimi formule $K1C2 = A + p$, također govore u prilog stabilnog mikrotoponomastikona.

Visoka zastupljenost komponiranih formi i direktnih tipova u mikrotoponomastikonu bi također mogla ukazivati na jedan od mogućih pravaca daljeg razvoja mikrotoponomastikona, ali, nažalost, može se očekivati prekid razvoja ovog mikrotoponomastikona i nestanak značajnog broja toponima zbog prestanka privredne aktivnosti koja ga je obrazovala.

LITERATURA

- Cvijić 1914** = Jovan Cvijić, *Eiszeitliche Vergletscherung der Gebirgsgruppen von Prokletije bis Durmitor*, Maßstab 1 : 200.000, Wien: K. u. k. Militärgeographisches Institut, 1914.
- Čirgić 2011** = Adnan Čirgić, *Crnogorski jezik u prošlosti i sadašnjosti*, Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost – Matica crnogorska, 2011.
- Džogović 2009** = Alija Džogović, *Onomastika plavsko-gusinjske dijalekatske oblasti*, Podgorica: Almanah, 2009.
- Hadžimejlić 1987** = Jasna Hadžimejlić, Toponimija trebinjske Lastve, *Onomatološki prilozi* 8 (1987), 63–218.
- Ivić 2001** = Pavle Ivić, *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika: uvod i štokavsko narečje*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001.
- Jahić – Halilović – Palić 2000** = Dževad Jahić – Senahid Halilović – Ismail Palić, *Gramatika bosanskog jezika*, Zenica: Dom štampe, 2000.
- Konrad – Erben 1916** = A. Konrad – Fr. Erben, *Priština (Kosovo)*, razmjer 1 : 750.000, Wien: K. u. k. Militärgeographisches Institut, 1916.
- Loma 2013** = Aleksandar Loma, *Toponimija Banjske hrivolje: ka osmišljenju starosrpskog toponomastičkog rečnika i boljem poznavanju opšteslovenskih imenoslovnih obrazaca*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2013.
- Novi Pazar 1916** = *Novi Pazar (Srbsko)*, razmjer 1 : 200.000, Kartografska radionica, 1916.
- Skok 1–4** = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 1–4*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971–1974.
- Tolstoj 1969** = N. I. Tolstoj, *Slavjanskaja geografičeskaja terminologija*, Moskva: Nauka, 1969.
- Vujičić 1982** = Dragomir Vujičić, *Hidronimi (imena voda) u lijevom slivu Drine*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1982.

POVZETEK

Mikrotoponimija jugovzhodnega dela občine Plav v Črni gori

Ker se v imenoslovju teži k analizi toponimov čim manjšega geografskega prostora, je v prispevku analizirana mikrotoponimija jugovzrodnega dela občine Plav (Črna gora). Na osnovi intervjuja z informatorjem so zapisani naglasi in narečne oblike toponimov, zatem pa so analizirani z uporabo klasifikacija, ki upošteva njihovo formalno in semantično ravnino. Toponimi so razdeljeni na svobodne in komponirane oblike, v okviru teh pa na primarne in sekundarne oblike ter na direktne in indirektne tipe. Pri pogledu na toponime kot sistem je očiten velik delež imenovanja toponimov po človeškem, kar kaže na pomembnost tega vidika življenja za družbeno skupnost, ki ga je izoblikovala. Skleniti je mogoče, da mikrotoponomatika stabilna, izpostavljeni so pokazatelji njegove tvornosti (toponomastične metafore, eliptični toponimi, izgubljanje dolžin v rodilniku množine, nastanek sestavljenk/zloženek). Kaže se nadaljnja smer njegovega razvoja, saj je v teh mikrotoponimih velik delež direktnih tipov, in tudi na možno prekinitev razvoja mikrotoponimov zaradi prekinitve gospodarske dejavnosti, ki jih je oblikovala.